

OBSAH

BYZANTSKÝ ZÁPAS O IKONU

O PROBLEMATIKE VÝCHODOEURÓPSKEHO SYMBOLIZMU

Alexander Avenarius

I. Úvod: formulovanie problematiky a metodologické východiská jej rozpracovania	8
II. Obraz a jeho funkcia v tradícii európskeho myslenia	20
1 Originál a jeho odraz: filozofický problém antiky	20
2 Biblická koncepcia obrazu	24
3 Patrystická koncepcia obrazu	26
3.1 Anikonická a ikonoklastická pozícia prvotného kresťanstva	26
3.2 Patrystická argumentácia v prospech sv. obrazov	27
III. Kultúrno-historická situácia pred vznikom ikonoklastického hnutia. Ikona v predikonoklastickom období	33
IV. Prvé obdobie ikonoklastického zápasu	43
1 Začiatky ikonoklazmu. Prvé ikonoklastické a ikonodulské koncepcie	43
2 Ikonodulská teória Jána z Damasku: ikona ako symbol	47
2.1 Podstata ikony	48
2.1.1 Ikona a modla	48
3 Ikona ako Kristologický problém	52
3.1 Otázka hmoty	52
4 Obraz a originál	53
V. Rozvinutie ikonoklastického zápasu v období cisára Konštantína V.	56
1 Historická situácia a priebeh sporu v rokoch 741-787	56
2 Ikonodulská polemika s ikonoklastickou politikou Konštantína V.: Napomenutie starca	57
3 Ikonoklastická teória Konštantína V.	59
4 Ikonoklastický koncil 754 a jeho učenie	62
5 Ikonodulská reakcia: pseudojánovské dišputy	70
5.1 Dišputa proti Konštantínovi Kabalinovi	70
5.2 Opusculum	72
VI. Dočasné obnovenie úcty k ikonám 787-815	75
1 Celková historická situácia	75
2 Učenie 7. cirkevného koncilu o ikonách	76
3 Stanovisko západnej cirkvi ku koncilom 754 a 787	81
4 Byzantská spoločnosť a cirkev v období dočasnej obnovy ikonodulie	84

VII. Druhý byzantský ikonoklazmus (815-843)	87
1 Historická situácia v období obnoveného ikonoklazmu	87
2 Začiatky druhého ikonoklazmu	88
3 Ikonoklastický koncil roku 815	89
4 Ikonodulské učenie v období druhého ikonoklazmu a jeho špecifiká	92
5 Ikonodulská reakcia na druhý ikonoklazmus: pseudojánovská epištola cisárovi Teofilovi	98
6 Víťazstvo ikonodulie a ortodoxie a doznievanie ikonoklastického zápasu po roku 843	99
VIII. Ikona po doznení ikonoklastických zápasov a v období heretických hnutí na Balkáne a v Rusku (polovica 9. – 16. storočie)	104
1 Ikona a byzantská teológia medzi ikonoklazmom a hesychazmom	104
2 Ikona a dualistické herézy na Balkáne (7. – 12. storočie)	109
2.1 Heréza paulikiánov	109
2.2 Heréza bogomilov	110
3 Ikona v období heretických hnutí v Rusku (14. – 16. storočie)	112
3.1 Heréza strigol'nikov (polovica 14. polovica 15. storočia)	112
3.2 Heréza Markionova: nástup antitrinitárnych heréz (druhá polovica 14. storočia)	115
3.3 Reakcia na antitrinitárnu herézu: Sergij Radonežskij a Andrej Rubľov	117
3.4 Heréza judaistická. Reakcia Josifa Volockého (koniec 15. storočia – začiatok 16. storočia)	121
IX. Ikona v období prenikania západného vplyvu a emancipácie národnej kultúry (16. – 19. storočie)	128
1 Maxim Grék a starec Artemij: polemika s luteránskou reformáciou a jej domnelým ikonoklazmom	129
2 Starec Artemij a jeho učenie o ikone: začiatok zlomu	134
3 Alegorická metóda ikonopisu a jej umiernená kritika: Stoglav a metropolita Makarij	136
4 Alegorická metóda ikonopisu a jej radikálna kritika: Djak Viskovatyj	141
5 Konceptia ikony v diele Zinovija Otsenského	145
6 Ikona v období Nikonových reforiem	148
6.1 Ikona a ikonopis v koncepcii Jevfimija Čudovského	149
6.2 Ikona ikonopis v koncepcii Simeona Ušakova	151
6.3 Ikona a ikonopis v koncepcii Josifa Vladimirova	153
7 Ikona a výtvarné umenie (koniec 17. a začiatok 20. storočia)	156
7.1 Ikona ako umelecký artefakt. Ikonopis ako ikonomaľba	156
7.2 Sofiológia ikony na začiatku 20. storočia	158
7.2.1 J. N. Trubeckoj	159
7.2.2 Pavel Florenskij	161

X. Filozofické aspekty a dôsledky byzantského ikonoklastického zápasu.	
Symbolizmus ako metóda myslenia a základ kultúry	163
1 Byzantský symbolizmus a začiatky slovanskej ideológie a kultúry	165
2 Spor o raji v Tveri a vplyv byzantského hesychizmu v Rusku (1347) ..	168
3 Oprava bohoslužobných kníh v Bulharsku v 14. storočí: Trnovská knižná škola a byzantský hesychizmus	171
4 Spor o aleluja v Pskove: Ohlas trinitárnych zápasov (polovica 16. storočia)	175
5 Pokus o opravu bohoslužobných kníh v Rusku a vplyv byzantského hesychizmu	178
5.1 Nil Sorskij a jeho opravné pokusy	178
6 Reforma Maxima Gréka	179
7 Reformné hnutie v 17. storočí: patriarcha Nikon a protopop Avakuum	182
8 Tradícia symbolizmu v 20. storočí. K problému symbolizmu v diele Sergeja Jesenina	185
XI. Exkurz: Ikonoklastická dišputa Života Konštantínovho ako prameň k poznaniu byzantskej ikonodulie	187
XII. Záver	192
XIII. Pramene a literatúra	200
IKONOGRAFIE A POSVÁTNÁ GEOMETRIE	
Václav Ježek	
Úvod	237
I. Počátky kresťanského umění	237
II. Byzantská ikonografie a její teologický/filozofický rámec	240
III. Ikonografie z koptského prostredí	284
IV. Ikonografie v syrskom prostredí	290
V. Ikonografie na Kypru	295
VI. Ikonografie v etiopskom prostredí	299
Listy profesora Avenaria	313
Obrázková a ikonografická príloha	316